

УДК 82-7:070.13:32.019.51

ЯКОВЛЄВ АНДРІЙ,
аспірант кафедри історії України,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОБРАЗИ США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ НА ШПАЛЬТАХ САТИРИЧНОГО ЖУРНАЛУ "ПЕРЕЦЬ" У ПЕРШІ РОКИ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ

Стаття присвячена аналізу образів Сполучених Штатів Америки та Великої Британії на сторінках найпопулярнішого українського журналу сатири та гумору "Перець". Наведено події, що покладали край надіям на дружнє співіснування СРСР із цими країнами. Розглянуто особливості нових образів зовнішнього ворога СРСР. Виділено категорії образів США та Великої Британії у журналі. Доведено, що працівники редакції "Перцю" були обізнані щодо подій у світі, про що свідчить широка тематика творів видання. У висновках робиться акцент на схожості методів зображення радянськими сатириками образу ворога під час Другої світової війни та початку холодної війни. Виконаний на прикладі журналу "Перець" аналіз методів та засобів інформаційно-психологічного впливу, що використовувався радянськими засобами масової інформації щодо країн - колишніх союзниць, дозволяє визначити деталі в роботі апарату радянської пропаганди, показує еволюцію та техніки зображення зовнішнього ворога.

Ключові слова: образ ворога; США; Велика Британія; журнал "Перець"; сатира.

Постановка проблеми. Перебіг подій часів холодної війни дає можливість дослідникам проаналізувати широкий спектр різноманітних методів та прийомів пропаганди. Зокрема, розгляд інформаційно-психологічного впливу, що використовувався радянськими засобами масової інформації щодо країн - колишніх союзниць, допоможе більш якісно не тільки визначити деталі в роботі апарату пропаганди СРСР, але й показати еволюцію та техніки зображення зовнішнього ворога. Протириччя, які намітилися в політиці між СРСР з одного боку та США й Великою Британією з іншого та які накопичувалися тривалий час, знайшли своє відображення в численних періодичних виданнях, у тому числі й сатиричних. Конкретно радянська сатира створювала образ ворога таким, щоб викликати у мас задоволення, відчуття гордості та переваги від його "знищення" на шпальтах журналу; могла показати "нікчемність" та "слабкість" ворога задля прославлення характерів позитивних персонажів [34, с. 83]. Журнал "Перець", що був у радянській Україні виданням сатири та гумору № 1, прекрасно демонстрував уміння сатириків чітко розмежувати "добро" та "зло" в контексті радянської повсякденності.

Вивчення того, як трансформувалися в часі образи суперників СРСР на сторінках сатирико-гумористичних видань зокрема та в медіапросторі країни в цілому дає змогу показати дію пропагандистської машини на найбільш вразливому рівні суспільної свідомості - побутовому, а також зрозуміти джерела походження багатьох рис "радянської людини", які будуть відтворюватися ще не в одному поколінні українців.

Дослідження й публікації з проблеми. Трансформаціям образів країн-супротивників та їхніх адептів в інформаційному просторі присвячені праці як українських, так і закордонних дослідників. Зокрема, зміні ідеологемі "образ ворога" в радянсько-американських

відносинах протягом другої половини ХХ ст. присвячена праця В. Покляцької [27], у якій детально простежено ідеологічне протистояння СРСР та США. Комплексний аналіз образу ворога, як зовнішнього, так і внутрішнього, у перше післявоєнне десятиріччя здійснив у своїй монографії А. Фатєєв [31]. Цікавою є публікація Н. Ніколаєвої, що показує зміни в радянській пропаганді щодо сприйняття США в 1947-1948 рр. [26]. До аналізу психологічних прийомів впливу на населення часів холодної війни звертаються С. Сірий, В. Клименко [30, с. 164-178]. Однак питання зображення образу ворога в різноманітних сатиричних ЗМІ не знайшли належного висвітлення.

Метою нашого дослідження є характеристика образів ворога в обличчі США та Великої Британії, створених радянською періодикою початку холодної війни. Як головне джерело використовується український журнал сатири та гумору "Перець", який оперативно реагував на зміну зовнішньополітичного курсу Радянського Союзу та репрезентував офіційне бачення світових подій.

Виклад основного матеріалу. Ключовим фактором, що задав тон для початку тотальної критики в радянських ЗМІ західних держав стала так звана Фултонська промова В. Черчилля від 5 березня 1946 р., у якій СРСР визначався головною загрозою демократичному світові, через що столиці багатьох держав Центральної та Східної Європи опинилися за "залізною завісою" [14, с. 16]. Уже 14 березня 1946 р. у своєму інтерв'ю газеті "Правда" Й. Сталін визначив, що промова вносить розбрат у справи держав-союзниць, а сам "пан Черчилль стоїть тепер на позиції паліїв війни" і такою поведінкою нагадує Гітлера [Там само, с. 20]. У той же час, 12 березня 1947 р. президент США Г. Трумен виклав перед Конгресом своє бачення зовнішньої політики ("доктрина Трумена"), яка полягала в стримуванні

розповсюдження комунізму та економічній і військовій підтримці антикомуністичних сил у світі. Незважаючи на агресивний характер цієї доктрини, керівництво СРСР спокійно поставилось до неї, а радянська преса продовжувала розміщувати матеріали, де висловлювалися побажання до співпраці обох держав [26]. Червень-липень 1947 р. поклав край надіям на співробітництво між СРСР та Заходом через "план Маршалла", що передбачав допомогу країнам Європи, які постраждали від Другої світової війни.

Усі ці зміни на міжнародній арені не могли не відобразитися в матеріалах періодичних видань. Радянське Управління пропаганди та агітації (з 1948 р. - Агітпроп) розгорнуло широку кампанію зі створення негативних образів США та Великої Британії. Сатиричні журнали в цьому сенсі стали особливими інструментами створення нового негативного дискурсу щодо колишніх союзників по Другій світовій війні, оскільки диспонували і візуальним, і вербальним каналами впливу. Розглядаючи матеріали сатиричної періодики (зокрема українського ілюстрованого журналу сатири та гумору "Перець", який видавався в СРСР з 1927 року), можемо виділити своєрідні категорії в зображенні країн, що ставали зовнішнім ворогом для Радянського Союзу. Першим пунктом виділимо **зображення В. Черчилля та американського президента Г. Трумена**.

Образ В. Черчилля як "палія війни" втілюється в низці сатиричних творів, присвячених організації нових походів проти СРСР. У цьому випадку сатирики "Перця" використовували заголовки "Черчилль у похід зібрався", маючи на увазі відомий вираз, де замість прізвища лорда Вінстона зазначається "Мальбрук" (Джон Черчилль, перший герцог Мальборо - англійський політичний діяч та полководець XVII-XVIII ст., який доводився пращуром В. Черчиллю) та яке застосовують у відношенні до людей, дії яких зазнали невдач [3, с. 194]. У зв'язку із цим, у "Перці" з'являються політичні віршовані епіграми, де Черчилль з мечем "у похід мальбручить" [35, с. 3]; визначення "Черчилль" у рубриці журналу "Популярний словник "Перця", що зводилося до "войовничості" лорда та його невдач [28, с. 3].

Окреме місце належить фейлетону Остапа Вишні "Перчиль у похід зібрався", у якому переплітаються варіація на ім'я Черчилля - лорд Пістон Перчиль, залізна завеса, що впала політику на поперек, згадується перебування в полоні під час англо-бурської війни. Поскаржившись "лордисі" на біль у литці та поперек, лорд впадає в сон та зустрічається з "предком Мальбруком", який закликає Черчилля в похід. Прокинувшись, герой оголошує родині про бажання почати похід, яке сприймається оточуючими як помутніння розуму [8, с. 2].

Ще одним характерним образом В. Черчилля в "Перці" був бульдог. Журналом було використано матеріали з американських газет, у яких розглядалася пропозиція спорудити на скелях Дувра маяк у вигляді монументальної статуї Черчилля із палаючою сигарою в роті. Навколо статуї пропонувалось розмістити чотириох кам'яних бульдогів. "Перець" у звичній йому манері "запропонував" свій варіант пам'ятника: висічена з каменю лише одна фігура бульдога, у якій можна було розгледіти В. Черчилля [15, с. 3]. В іншому творі сатирики наділили бульдога прізвиськом - Твердолоб, він на своєрідній собачій виставці (де європейські лідери мали свій "собачий" прототип), узявши в щелепи сигару, "гарчить на адресу "червоних" держав" [20, с. 5].

Більше варіацій містив сатиричний образ президента США Г. Трумена. Відразу ж після завершення Другої світової війни, матеріали про Г. Трумена зустрічаються у вигляді листів-звернень українських громадян до аме-

риканського президента із різноманітними запитаннями на кшталт "навіщо прете атомні бомби?" або "задла чого вам пакти та союзи?" [7, с. 3]. Поворот у зображеннях стався з початком Корейської війни в червні 1950 р. Кожний образ Г. Трумена мав доносити до радянського читача "ненависть президента до справи миру". У зв'язку із цим, карикатурне зображення президента трансформувалося від "уолл-стрітського голуба миру" в червневому номері журналу "Перець" (малюнок показує грифа з головою Трумена, який сидить на гарматі та у своєму дзьобі тримає гілку миру з листям у формі бомб) [24, с. 1] до "набожного розбійника" (президент США звів криваві руки в молитві перед гарматами та золотими доларами) [9, с. 1] і навіть "кривавої сиділки Уолл-стріту" (Г. Трумен у формі сестри милосердя годує із пляшки з кров'ю образ Уолл-стріту - товстого капіталіста у циліндрі зі знаком долара) [23, с. 8] у грудневому випуску журналу за 1950 р.

Як і у випадку з В. Черчиллем, сатирики журналу "Перець" створили проект пам'ятника і Г. Трумену. На їхню думку, постаментом для монументу, який оточували шприци з надписами "Тиф" та "Чума", повинна слугувати купа черепів, на якій знаходилась величезна блоха у військовому шоломі (натяки на нібито використання американською армією в Кореї біологічної зброї). Сам Г. Трумен зображувався вершником на блосі, з атомною бомбою та дошкою з написом "Північно-Атлантичний пакт" у руках. У підписі до карикатури було зазначено, що "найкращим пам'ятником Трумену був би осиковий кілок" [16, с. 1].

Головним завданням радянських сатириків було створення паралелі між уже знищеними ворогами у вигляді нацистської Німеччини та новими персонажами, одне з головних місць серед яких займали В. Черчилль та Г. Трумен. Так, у зверненні до читачів, розміщеному у випуску журналу "Перець", присвяченому роковинам Жовтневої революції, зазначалось, що, хоч і було знищено Гітлера, Герінга, Розенберга та інших "фашистів", на сьогодні ще існують "Черчилль та його компанія в Англії та США", що мають на меті "створити свій "новий", доларо-стерлінговий "англо-саксонський" порядок" [33, с. 2]. У той же час Черчилль зображується карикатурно у вигляді дзвонаря війни, якому "не дає спати Геббельсова справа" [5, с. 8], яка бачилася СРСР у розпалюванні війни, поширенні антирадянських провокацій та залучування атомною зброєю. Американський президент, у свою чергу, бере участь у своєрідній "естафеті" - Гітлер передає в руки радісному Трумену книгу "Майн кампф" [25, с. 3].

Другою категорією образів США та Великої Британії у журналі "Перець" виділимо **персоніфіковані зображення** цих країн. Для їх уособлення радянські сатирики використали доволі відомі образи дядька Сема (Сама) та Джона Булля. Кожний із цих образів повинен був показати радянському читачеві войовничі та загарбницькі наміри панівних кіл США та Альбіону. "Керівником" у цьому тандемі пропаганда СРСР призначала Сполучені Штати Америки, а Велика Британія визначалась "їхнім помічником" [32, арк. 113].

Зображення дядька Сема на сторінках журналу "Перець" було незмінним з моменту виникнення образу на початку XIX ст. - високий худорлявий чолов'яга з борідкою, в окулярах; носить циліндр з кольорами та символами прапора США, фрак та штани у смужку. Усі намагання дядька Сема зводилися до захоплення світу, тому карикатуристи малювали героя із невеличкою земною кулею, яку він бажає приховати у внутрішню кишеню свого фрака. Нижче приписка: "Клептоманія" (натяк на психічне захворювання) [10, с. 5]. У "Перці"

образ дядька Сема використовувався і в характеристиці американської зовнішньої політики: так, він допомагає "відновлювати Європу" (подає "хворим" країнам "доларові" мікстури); підтримує Організацію Об'єднаних Націй (тримає на витягнутій руці зв'язаного янгола - одне із карикатурних зображень ООН); надає військову консультацію та постачає зброю націям (дядько Сем вручає зброю грецьким антикомуністичним силам) [6, с. 5].

Доволі виразним вийшов і образ "помічника" дядька Сема - Джона Булля - низького зросту товстуну у низькому циліндрі, червоному фраку та білих штанах. Радянська сатира "наділяла" цього англійця трагічною долею. Джон Булля або тоне під час "кризи-блискавки" [4, с. 8], або, дивлячись на американські військові кораблі навколо Британії, наспівує народну пісню "Вийду на поле, гляну на море, сама я бачу, що мені горе" (Булля у хустці в образі засмученої жінки) [19, с. 6-7]. Персоніфікований образ Великої Британії, за "Перцем", мав гордий норос - Джон Булля, розмахуючи перед носом дядька Сема вказівним пальцем, заявляв, що "Ніколи, ніколи, ніколи англієць не буде рабом!" (використовується рядок із британської патріотичної пісні "Прав, Британіє!..", що в журналі називається англійським гімном). Однак варто лише дядькові Сему піти, як Булля у низькому поклоні підтримує фалди фрака американця, наголошуючи, що ось бути "лакеєм - це інша справа!" [11, с. 5].

Іншою особливістю персоніфікації США та Великої Британії у "Перці" було представлення країн у вигляді тварин. Журнальна рубрика "Зоологічний атлас "Перця"" знаходила кожній із цих країн реальний відповідник із фауни. Акулі атлантичної "відповідав" аналог "акули заатлантичної", яку зображували у вигляді дядька Сема, що тягне у бік свої довжелезні руки. Відмінність від справжньої акули полягала у невеликій кількості кривих зубів. Поруч знаходилось зображення лева африканського та його "вдображення" - лев британський - худий, зі скуйовдженою гривовою та рідкою шерстю, що з сумними очима просить милостиню [13, с. 8]. Причина худорлявості "британського лева" бачилась сатирикам у тому, що він "витягнув безсилі лапи на сполучених харчах" [21, с. 3] - натяк на втручання США у британські справи. У інших випадках лев виступає або у вигляді жертви (дядько Сем з рушницею тягне за спиною зв'язаного лева) [17, с. 12], або в ролі злітної смуги для американських військових літаків [22, с. 12].

Показуючи образи США та Великої Британії, радянська сатира намагалася представити читачам **взаємовідносини цих двох держав**. Задля створення необхідного ефекту радянська пропагандистська машина робила акцент на виникненні територіальних або економічних конкуренцій/суперечок, представляючи це як етап загострення відносин між "імперіалістичними країнами". Сатирики журналу "Перець", що діяли в загальному контексті сатири СРСР, створили ряд матеріалів, показуючи переважаючу роль Сполучених Штатів Америки щодо інших "буржуазних" країн, зокрема й Великої Британії.

"Ясно без пояснень" - таку назву мала карикатура в "Перці", що відбивала сутність американо-англійських відносин. На малюнку був зображений дядько Сем, який пропонував Джону Буллю залізити на масляничний стовп за винагородою - двома мішками доларів. Роздягнувшись до спідньої білизни та поклавши свої речі та валізи біля стовпа, Булля лізе за призом. Одночасно з цим дядько Сем хапає речі британця та втікає, залишивши того з муляжами [1, с. 5]. Більше того, журнал "Перець" показував результати будь-якої допомоги з боку США для Великої Британії. Наприклад, ба-

жання англійського лева вихопити з зубів дядьки Сема золотий долар, закінчувалося трагічно: американець намагався проковтнути тварину [2, с. 2]. В іншому випадку взаємовідносини Сполучених Штатів та Британії закінчилися тим, що дядько Сем забиває кришку труни, у якій лежить переляканий Джон Булля [18, с. 8].

Карикатури журналу "Перець" також зображали й "предмети" розколу в американо-англійських відносинах. У одному випадку, це були військові бази, нафта та ринки збуту, представлені у вигляді ковбаски. Біля неї знаходилися два пси - англійський бульдог (з нашійником та медальйоном зі знаком фунта) та собака з "доларовим" нашійником. Мирно поділивши бази та ринки збуту, тварини не знайшли спільної мови щодо приналежності нафти - "американський" пес силою відібрав цей "шматок ковбаски", одночасно вкусивши бульдога за морду [12, с. 2]. В іншому випадку знаходимо карикатуру, на якій Джон Булля з невеликим предметом з надписом "Ближній Схід" в руках зустрічає дядька Сема. Останній суворо запитує: "Так це ти привласнив Ближній Схід?". Не дочекавшись відповіді, дядько Сем хапає Булля за вухо та відбирає "територію", наголошуючи, що привласнювати чужі території не слід. Над малюнком "Перець" використав відому тезу радянської пропаганди в характеристиці американо-англійських відносин: "Між англійськими та американськими імперіалістами дедалі посилюється гризня за панування на Ближньому Сході" [29, с. 5].

Висновки

1. Сатирики журналу "Перець" створили низку образів Сполучених Штатів Америки та Великої Британії, країн, які разом із СРСР складала основну частину антигітлерівської коаліції під час Другої світової війни. Із її завершенням радянська пропаганда переходить від вже знищеного ворога в особі нацистів до панівних кіл США та країн Західної Європи.

2. Факторами, що сприяли посиленню антизахідної пропаганди були Фултонська промова В. Черчилля та "план Маршалла". У зв'язку із цим радянська сатира знову повертається до раніше використаних методів викриття зовнішнього ворога: так, американський президент та англійський політик порівнюються з лідерами нацистської Німеччини, а їхня діяльність повинна була нагадати читачу про так званий "новий порядок".

3. Крім критики реально існуючих персонажів, "Перець" використовував інструменти персоніфікації: США зображувались як дядько Сем, а Велика Британія в образі Джона Булля. Сатира показувала втручання американців у внутрішні справи "туманного Альбіону", використання ресурсів та території останнього у власних цілях. Пропагандистський посил таких творів полягав у такому: на протигагу державам соціалістичного табору, у капіталістичних країнах існують суперечки, а отже, громадяни СРСР повинні були вірити в переваги свого державного ладу та швидку побудову комунізму.

Виконаний на прикладі журналу "Перець" аналіз методів та засобів інформаційно-психологічного впливу, що використовувався радянськими засобами масової інформації щодо країн-колишніх союзниць, дозволяє визначити деталі в роботі апарату радянської пропаганди, показує еволюцію та техніки зображення образу зовнішнього ворога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агніт К. Ясно без пояснень / К. Агніт // Перець. - 1949. - № 21. - 8 с.
2. Арутюнянц А. Лев'яча доля, або Сумний атракціон на англо-американській арені / А. Арутюнянц // Перець. - 1950. - № 9. - 8 с.

3. Ашукин Н. С. Крылатые слова; Литературные цитаты; Образные выражения / Н. С. Ашукин, М. Г. Ашукина. - М. : Худож. лит., 1988. - 528 с.
4. Бе-Ша. Джон Буль - буль... буль... / Бе-Ша // Перець. - 1947. - № 17. - 8 с.
5. Бе-Ша. Старий дзвонар війни / Бе-Ша // Перець. - 1946. - № 19-20. - 8 с.
6. Бе-Ша. Чотири ілюстрації до чотирьох принципів зовнішньої політики США / Бе-Ша // Перець. - 1949. - № 4. - 8 с.
7. Воскресенко С. Лист містерові Трумену / С. Воскресенко // Перець. - 1949. - № 5. - 8 с.
8. Вишня О. Перчиль у похід зібрався... / О. Вишня // Перець. - 1947. - № 1. - 8 с.
9. Ганф Ю. Набожний розбійник без молитви не заріже / Ю. Ганф // Перець. - 1950. - № 21. - 8 с.
10. Гливенко В. В жовтому домі "USA" / В. Гливенко // Перець. - 1947. - № 23. - 8 с.
11. Григор'єв В. Гордий Альбїон / В. Григор'єв // Перець. - 1952. - № 1. - 12 с.
12. Григор'єв В. Дружба дружбою (до загострення англо-американських імперіалістичних протиріч) / В. Григор'єв // Перець. - 1950. - № 14. - 8 с.
13. Григор'єв В. Зоологічний атлас "Перця" / В. Григор'єв // Перець. - 1950. - № 4. - 8 с.
14. Документи та матеріали з історії міжнародних відносин періоду холодної війни / [укл.: О. І. Сич, А. В. Мінаєв]. - Чернівці : Рута, 2008. - 48 с.
15. Козюренко О. Без назви / О. Козюренко // Перець. - 1947. - № 22. - 8 с.
16. Козюренко О. Він зробив усе, що міг / О. Козюренко // Перець. - 1952. - № 10. - 12 с.
17. Козюренко О. За морями-океанами / О. Козюренко // Перець. - 1951. - № 15. - 12 с.
18. Козюренко О. Любов до гробу / О. Козюренко // Перець. - 1950. - № 3. - 8 с.
19. Козюренко О. Пісні народні на мотиви міжнародні / О. Козюренко, Бе-Ша // Перець. - 1951. - № 11. - 12 с.
20. Костовецький А. Виставка собак у Лондоні / А. Костовецький // Перець. - 1949. - № 10. - 8 с.
21. Курчин Г. Буде бита чорна карта / Г. Курчин, О. Лук'яненко // Перець. - 1949. - № 13. - 8 с.
22. Литвиненко В. Співдружність / В. Литвиненко // Перець. - 1952. - № 15. - 12 с.
23. Литвиненко В. Трумен - кривава сиділка Уолл-стріту / В. Литвиненко // Перець. - 1950. - № 23. - 8 с.
24. Литвиненко В. Уолл-стрітівський голуб миру / В. Литвиненко // Перець. - 1950. - № 11. - 8 с.
25. Матусевич Р. Естафета Гітлер-Трумен / Р. Матусевич // Перець. - 1950. - № 15. - 8 с.
26. Николаева Н. И. Новый образ США. Изменения в советской политике и пропаганде в 1947-48 гг. [Электронный ресурс] / Н. И. Николаева. - Режим доступа : <http://psyfactor.org/lib/propaganda16.htm>.
27. Поляцька В. В. Еволюція "образу ворога" в американсько-радянських відносинах у 1979-1991 рр. : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.02 / В. В. Поляцька. - К., 2017. - 271 с.
28. Популярний словник Перця // Перець. - 1947. - № 8. - 16 с.
29. Самума С. Без назви / С. Самума // Перець. - 1950. - № 11. - 8 с.
30. Сірий С. В. Психологічні операції у сучасних глобальних воєнно-політичних протистояннях / С. В. Сірий, В. С. Клименко // Психологічні науки: проблеми і здобутки. - К. : КиМУ, 2012. - 246 с.
31. Фатеев А. Образ врага в советской пропаганде. 1945-1954 гг. [Электронный ресурс] / А. Фатеев. - Режим доступа : <http://psyfactor.org/lib/fateev2.htm>.
32. Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 1, оп. 23, спр. 4488, 124 арк.
33. Що ми маємо на сьогоднішній день // Перець. - 1946. - № 17-18. - 8 с.
34. Яковлев А. В. Радянський варіант сатири як засіб боротьби з внутрішніми та зовнішніми ворогами тоталітарного режиму середини ХХ ст. / А. В. Яковлев // Історичні і політологічні дослідження. - 2017. - № 1. - С. 80-89.
35. Ярош В. Зібрався Черчилль воювати / В. Ярош // Перець. - 1948. - № 3. - 8 с.

Яковлев Андрей,

аспірант кафедри історії України,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОБРАЗЫ США И ВЕЛИКОБРИТАНИИ НА СТРАНИЦАХ САТИРИЧЕСКОГО ЖУРНАЛА "ПЕРЕЦ" В ПЕРВЫЕ ГОДЫ ХОЛОДНОЙ ВОЙНЫ

Статья посвящена анализу образов Соединенных Штатов Америки и Великобритании на страницах самого популярного украинского журнала сатиры и юмора "Перец". Приведены события, которые положили конец надеждам на дружное сосуществование СССР с этими странами. Рассмотрены особенности в изображении новых образов внешнего врага СССР. Выделены категории образов США и Великобритании в журнале. Доказано, что работники редакции "Перца" имели высокий уровень знаний о событиях в мире, о чем свидетельствует широкая тематика произведений. В выводах акцентируется внимание на сходстве методов изображения советскими сатириками образа врага времен Второй мировой войны и начала холодной войны. Проведенный на примере журнала "Перец" анализ методов и средств информационно-психологического воздействия, используемый советскими средствами массовой информации относительно государств - бывших союзников, позволяет определить детали в работе аппарата советской пропаганды, показывает эволюцию и техники изображения внешнего врага.

Ключевые слова: образ врага; США; Великобритания; журнал "Перец"; сатира.

Yakovliev Andrii,

post-graduate student of the Department of History of Ukraine,

Vasyl Stus Donetsk National University

THE IMAGE OF THE USA AND GREAT BRITAIN IN THE POLITICAL CARTOON MAGAZINE "PERETS" IN THE FIRST YEARS OF THE COLD WAR

The study deals with one of the most important episodes of the history of the twentieth century - the beginning of the Cold War. The focus is on the peculiarities of the formation of the image of the external enemy for the USSR

СХІД № 5 (151) вересень-жовтень 2017 р.

on the pages of periodical media, namely, the political cartoon magazine "Perets". It is revealed that the main ideological adversaries of the Soviet apparatus of propaganda were the United States and Great Britain, the countries that formed the basis of the anti-Hitler coalition. Due to the analysis of materials of the publication - political cartoons, short stories, satirical poems - the characteristic features of the image of these two states are revealed. It is proved that the images of the opposing countries were filed by the magazine "Perets" in the form of three categories. The first block is the image of the American and English leaders (in this case G. Truman, V. Churchill), which began to appear massively in the journal in connection with the Fulton speech of Churchill and the implementation of the "Marshall Plan". The emphasis is placed on political cartoonists' tendency to compare the leaders of the United States and Great Britain with the leaders of Nazi Germany. The second unit features personalized images of the United States and the Britain (Uncle Sam, John Bull, British Lion, etc.). A characteristic feature of this group is the demonstration of the domination of American symbols over the British, which was to show the Soviet reader an American-dependent position of the United Kingdom and other Western European countries. The last block of images combines works that demonstrate the relations between "capitalist" countries. In order to create the desired effect on the reader, the Soviet propaganda machine emphasized the emergence of territorial or economic disputes between the United States and Britain, presenting this as a stage of aggravation of relations between "imperialist countries." All of these features in the images of external enemies were aimed at elevating patriotic sentiment among the Soviet society and confidence in the actions of the ruling Communist Party.

Key words: image of the enemy; USA; Great Britain; "Perets" magazine; satire.

REFERENCES

- Ahntit, K. (1949). Understandable Without Explanation. *Perets*, 21 (ukr).
- Arutiunians, A. (1950). The Lion's Share, or a Sad Attraction on the Anglo-American Arena. *Perets*, 9 (ukr).
- Ashukin, N. & Ashukina, M. (1988). *Idioms; Quotes; Proverbs*. Moscow: Khudozh. lit. (rus).
- Be-Sha (1947). John Bull - bull... bull... *Perets*, 17 (ukr).
- Be-Sha (1946). The Old Bell-ringer of War. *Perets*, 19-20 (ukr).
- Be-Sha (1949). Four Illustrations to Four Principles of US Foreign Policy. *Perets*, 4 (ukr).
- Voskrekasenko, S. (1949). The Letter to Mr. Truman. *Perets*, 5 (ukr).
- Vyshnia, O. (1947). Pepperchill Prepares for a Campaign. *Perets*, 1 (ukr).
- Hanf, Yu. (1950). A Pious Rogue Won't Kill Without a Prayer. *Perets*, 21 (ukr).
- Hlyvenko, V. (1947). In Yellow House USA. *Perets*, 23 (ukr).
- Hryhoriev, V. (1952). The Proud Albion. *Perets*, 1 (ukr).
- Hryhoriev, V. (1950). Friendship is Friendship, Business is Business (On the Escalation of Anglo-American Imperialistic Contradictions). *Perets*, 14 (ukr).
- Hryhoriev, V. (1950). Zoological Atlas of "Perets". *Perets*, 4 (ukr).
- Sych, O. I. & Minaiev, A. V. *Documents and Materials on the History of International Relations of the Cold War Period*. Chernivtsi: Ruta (ukr).
- Koziurenko, O. (1947). Unnamed. *Perets*, 22 (ukr).
- Koziurenko, O. (1952). He Did His Best. *Perets*, 10 (ukr).
- Koziurenko, O. (1951). Beyond the Seas-oceans. *Perets*, 15 (ukr).
- Koziurenko, O. (1950). Love to the Grave. *Perets*, 3 (ukr).
- Koziurenko, O. (1947). Folk Songs on Foreign Tunes. *Perets*, 22 (ukr).
- Kostovetskyi, A. (1949). Dog Show in London. *Perets*, 10 (ukr).
- Kurchyn, H. (1949). The Black Card'll be Trumped. *Perets*, 13 (ukr).
- Lytvynenko, V. (1952). The Commonwealth. *Perets*, 15 (ukr).
- Lytvynenko, V. (1950). Truman - the Bloody Nanny of Wall Street. *Perets*, 23 (ukr).
- Lytvynenko, V. (1950). The Wall Street's Dove of Peace. *Perets*, 11 (ukr).
- Matusevych, R. (1950). The Hitler-Truman Relay Race. *Perets*, 15 (ukr).
- Nikolaeva, N. *The New Image of the USA. The Changes in Soviet Politics and Propaganda in 1947-1948*. Retrieved from <http://psyfactor.org/lib/propaganda16.htm>.
- Pokliatska, V. V. (2017). *The Evolution of the "Enemy Image" in the American-Soviet Relations in 1979-1991*. Thesis for the degree of candidate of historical sciences after specialty 07.00.02 "World History", Kyiv, 271 p. (ukr)
- The Popular Vocabulary of "Perets". (1947). *Perets*, 8 (ukr).
- Samuma, S. (1950). Unnamed. *Perets*, 11 (ukr).
- Siryi, S. & Klymenko, V. (2012). The Psychological Ops in Modern Global Military-Political Conflicts. *Psykhologichni nauky: problemy i zdobutky* (ukr).
- Fateev, A. *The enemy image in the Soviet propaganda in 1945-1954*. Retrieved from <http://psyfactor.org/lib/fateev2.htm>.
- Central State Archive of Public Organizations of Ukraine, fond 1, opys 23, sprava 4488, 124 p. (ukr)
- What do we have for today. (1946). *Perets*, 17-18 (ukr).
- Yakovliev, A. (2017). The Soviet Version of Satire as Instrument of Propaganda against the Enemy within the Country and Abroad in the Mid-twentieth Century. *Istorychni i politolohichni doslidzhennia*, 1, pp. 80-89 (ukr).
- Yarosh, V. (1948). Churchill Prepares for a Campaign. *Perets*, 3 (ukr).

© Яковлев Андрій

Надійшла до редакції 18.10.2017